

ԲՆԱԿԱՆՔ

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եղևրու և Եղևիկ :

Մարդ չկայ որ տեսած ու սիրած չըլլայ վայելուչ ու կայտառ եղջերուն , աւրագաշարժ ու թեթևաբեռն մարմնով , ճկուն և ջղալից անդամներով , երկայն վիզով և երկու ծառերով զարդարուած գլխով , վառվռուն ու անոյշ աչքերով , և համարձակ ու միանգամայն վախկոտ բնաւորութեամբ : Եղջերուն “ այն անմեղ , հեզ և հանդարտ կենդանիներէն մէկն է , ինչպէս կ'ըսէ Պիւֆօն , որոնք կարծես թէ անտառաց միայնութիւնը պաշտելու ու կենդանացընելու համար միայն ստեղծուած են ” : Աւելի հետաքրքրական երևոյթներէն մէկն է այն ոսկրուտ գոյացութիւնն որ եղջերուն ճակատին վրայ կը բուսնի . և աւելի զարմանալի՝ իր օրինաւոր , ճիշդ ու անփոփոխելի ընթացքով աճելուն ու նորոգուելուն համար : Աւելանի երկու տարեկան եղած ատենը կը սկսի ձևանալ այս եղջիւրը , և սկզբան մէկ բուն մըն է առանց ճիւղի . հետեւեալ տարին՝ երկու բուն կը բաժնուի , որոնց իւրաքանչիւրն երկու կամ երեք ճիւղեր կ'արձրկէ : Երրորդ տարին՝ կէս պսակաձև ծայր մը կ'առնեն եղջիւրները . տարի տարուան վրայ առոնք աւելի կը հաստնան , և պսակաձև ծայրն ալ կը մեծնայ և երբեմն ինչուան տասը տասուերկու ճիւղ կը բաժնուի , և զանազան ձևեր կ'առնէ :

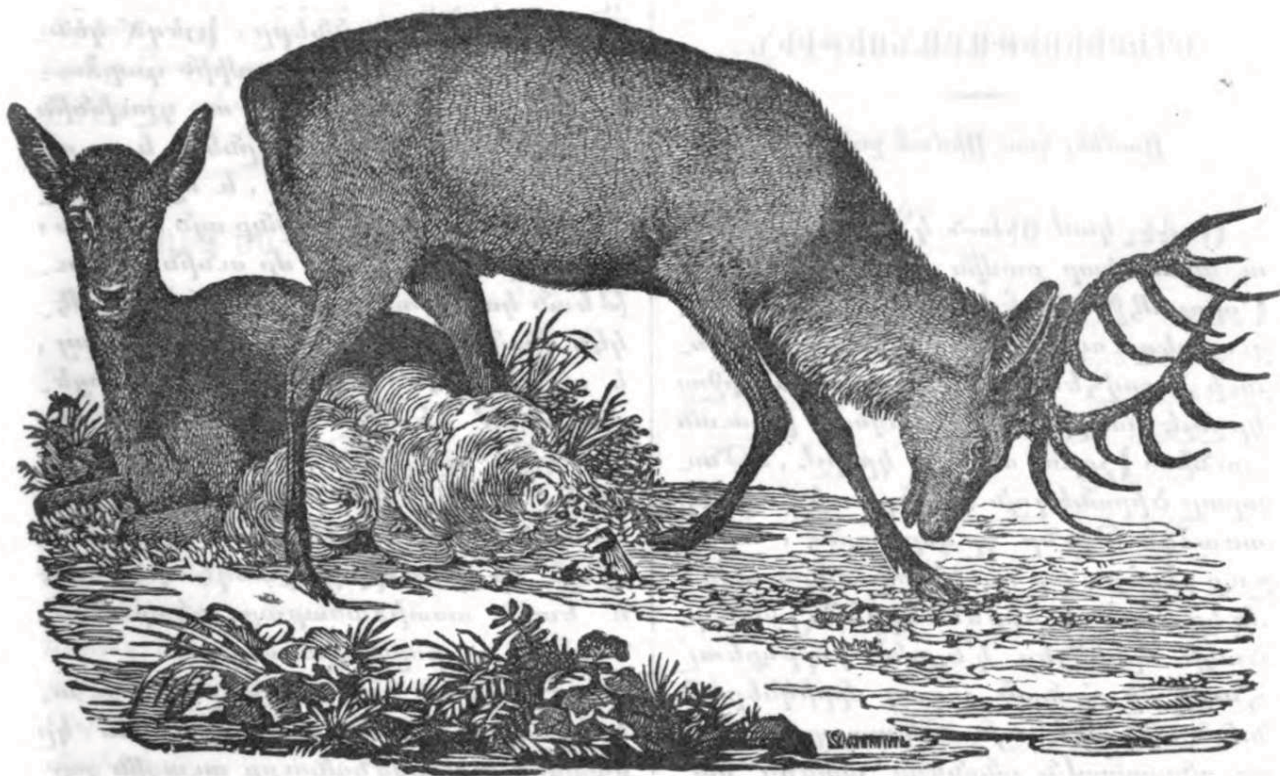
Եղջերունները գարնան իրենց եղջիւրները կը թափեն . ութը տարին անցած ժեր եղջերունները՝ փետրուարի վերջերը կը թափեն , եօթը տարեկան եղջերունները՝ մարտին մէջերը , վեց տարեկան եղջերունները՝ ապրիլի մէջ , և իրեքէն մինչև վեց տարեկան մատաղ

եղջերունները՝ մայիսի մէջ : Ան ատեն մէկէն անտառներու մէջ կը պահուրտին՝ մինչև որ նորէն եղջիւրնին բուսնի , որ իր աճմանն ու պնդութեան վերջի աստիճանը օգոստոս ամսուն կը հասնի . այն միջոցին ծառերու կը քսեն եղջիւրնին՝ որպէս զի հանեն այն չորցած մորթն որ դեռ վրան կպած է :

Եղջերուն մէկուկէս տարեկան եղածին պէս՝ զուգուելու ժամանակը կը հասնի , թէպէտ մարմնով դեռ պղտիկ է : Այստեմբերի մէջ արտաքոյ կարգի փոփոխութիւններ կ'ըլլան իր վրան . իր սովորական երկչոտութիւնը վրայէն կը թօթափէ , կոյր կատաղութեամբ մը կը բորբոքի , և շատ վտանգաւոր ու զգուշալի է՝ նոյն իսկ մարդկանց համար . կոկորդն ու վիզը կ'ուռին , անախորժ և զօրաւոր ձայնով մը կը պուռայ , ինքզինքը կը նեղէ կը տանջէ , քիչ կ'ուտէ , ամենեւին չբնանար . և թէ որ յանկարծ ուրիշ եղջերուի մը հանդիպի , իրարու վրայ կը յարձակին , և եղջիւրներով ու գլխով իրարու անանկ ուժգին կը զարնեն , որ շատ անգամ՝ ի մահ կը վերաւորուին :

Ամէն հասակի եղջերուններու վրայ երեք շաբաթ կը քշէ այս կատաղութիւնը . ծերերը ամենէն առաջ և ամենէն աւելի սաստիկ կը կատղին . ետեւէն աստիճանաբար կարգը մէկաւնանց ալ կու գայ՝ հասակի կարգաւ , անանկ որ երկու տարուան եղջերուաց վրայ հսկատեմբեր ամսուն կէսէն ետքը կը տեսնուի այս մոլեղնութիւնը : Այստեմբերի մէջ եղջերունները այս խենթութիւններէն յոգնած , աշխատութիւններէ և ժուժկալութենէ ծիրեալ և նիհարեալ , աւելի զիւրաւ կը բռնուին : Արօտութիւն ունենալով հանգչելու և առջի զօրութիւննին ստանալու , անտառներու եզերքները սովորաբար կ'առանձնանան , այնպիսի տեղեր՝ ուր առատ ուտելիք կրնան գտնել , մասնաւորապէս վայրի կաղին , և ինչուան որ զօրանան՝ ան տեղուանքը կը բնակին :

Ազնիկը ութ ամիս և քանի մը օր կը կրէ արգանդին մէջ ձագը . գրեթէ միշտ

Եղջերու եւ Եղնիկ

Մէկ ձագ մը կը բերէ , և մայիսի վերջերը կամ յունիսի սկիզբները կը ծնանի : Դատ խնամք կը տանի անոր վրայ , և ամենայն ճարտարութեամբ կը պաշտպանէ զան որսորդ շանց ձեռքէն . ձագը բոլոր ամառը իր մօրը հետ կը կենայ : Զմեռ ատեն ամէն հասակի եղջերուներն ու եղնիկները խումբ խումբ մէկտեղ ժողվուած անանկ կ'ապրին , և որչափ աւելի ձմեռը սաստիկ ըլլայ , այնչափ ալ այս խումբերը բազմութիւն կ'ըլլան : Վարնան իրարմէ կը բաժնուին . եղնիկները կը պահուրտին իրենց ձագերը ծնանելու համար , եղջերուները՝ իրենց եղջիւրները նորոգելու համար . և այս միջոցիս մատաղ եղջերուները միայն ընկերութեամբ կը քալեն , որովհետեւ իրենց եղջիւրներն աւելի ուշ կը թափին : Հիները կը կարծէին թէ եղջերուն շատ երկայնակեաց է . սակայն քննուած է որ ոչ երբեք քսան տարին կ'անցնի :

Եղջերուները սրատես են , սաստիկ

հոտառութիւն ունին ու սուր ականջ . միանգամայն սրամիտ ալ են , և վտանգներու միջոց այնպիսի ճարտար հնարքներ կը գտնան , որ ասոնց որսը շատ զուարճալի բան է , և փորձ որսորդը միայն կրնայ վերջապէս յաղթել անոնց : Եւս կենդանեաց վերջին հնարքը իրենք զիրենք ազատելու համար՝ ջրի մէջ ընկղմին է քիթերնուն ծայրը միայն դուրս թողլով . երբոր այս ալ պարասը երթայ , կը ջանան որ գոնէ փնաս հասցնելով զոհէն կեանքերնին : Եւսնչափ յարգ չունի եղջերուին միսը . բայց մորթն ու եղջիւրները օգտակար են և կը գործածուին ճարտարութեան ու արուեստից մէջ :